

Az Alkotmánybíróság határozata a bejegyzett élettársi kapcsolatról

A házasság védelme és a jogbiztonság

Hivatalos hivatkozás: 154/2008. (XII. 17.) AB határozat, ABK 2008. december, 1655.

Tárgyszavak: bejegyzett élettársi kapcsolat -- diszkriminációtilalom -- élettársi kapcsolat -- emberi méltóság -- házasság -- homoszexuálisok -- intézményvédelem -- önrendelkezési jog

Értelmezett jogszabályhelyek: Alkotmány 2., 15., 54., 70/A. § – 2007. évi CLXXXIV. törvény a bejegyzett élettársi kapcsolatról 1--2. §

Tartalom

1. Az indítványok
2. A döntés érvelése
 - 2.1 A többségi álláspont
 - 2.2 Párhuzamos és különvélemények
3. A rendelkező rész és a *ratio decidendi*
4. Az érvelés kritikája
5. Az eset jelentősége

1. Az indítványok

Az Országgyűlés 2007. december 17-én fogadta el a *bejegyzett élettársi kapcsolatról szóló 2007. évi CLXXXIV. törvényt* (a továbbiakban: Békvt., kihirdetve: 2007. december 29.), amely 2009. január 1-jén lépett volna hatályba.¹ A törvénynek az elemzésünk szempontjából különösen releváns szakaszai a következők:²

1. § (1) Bejegyzett élettársi kapcsolat akkor jön létre, ha az anyakönyvvezető előtt együttesen jelenlévő két, tizennyolcadik életévét betöltött személy személyesen kijelenti, hogy egymással bejegyzett élettársi kapcsolatban kíván élni. (2) Kiskorú a gyámhatóság előzetes engedélyével sem léphet bejegyzett élettársi kapcsolatra.

2. § (1) Az e törvényben nem szabályozott kérdésekben a bejegyzett élettársi kapcsolatra a házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény (a továbbiakban: Csjt.) házasságra vonatkozó rendelkezéseit alkalmazni kell. A Csjt. közös gyermekké fogadásra és a házastársak névviselésére vonatkozó rendelkezései nem alkalmazhatók a bejegyzett élettársakra. (2) Ha a törvény eltérően nem rendelkezik, a) a házasságra vonatkozó szabályokat a bejegyzett élettársi kapcsolatra, b) a házastársra vagy házastársakra vonatkozó szabályokat a bejegyzett élettársra vagy élettársakra, c) az özvegyre vonatkozó szabályokat az elhunyt bejegyzett élettárs túlélő bejegyzett élettársára, d) az elvált személyre vonatkozó szabályokat arra a személyre, akinek bejegyzett élettársi kapcsolatát megszüntették, e) a házaspárra vonatkozó szabályokat a bejegyzett élettársakra is megfelelően alkalmazni kell.

Actio popularis keretében hat különféle indítvány érkezett az AB-hoz, részben azonos érvekkel. Ezek közül a legfontosabbak a következők voltak:

(a) A Békvt. által bevezetendő bejegyzett élettársi kapcsolat (a továbbiakban: BÉK) annyira hasonlít a házassághoz, hogy a közgondolkodás nem fog tudni különbséget tenni, és ez a házasság intézményének gyengítéséhez fog vezetni (Alkotmány 15. §). A megkettződés lényegében az Alkotmány 15. § házasságot védő kitételének („A Magyar Köztársaság védi a házasság [...] intézményét”) burkolt módosítását jelenti, amelyről az AB már a 65/2007. (X. 18.) és a 75/2007. (X. 19.) AB határozatban (ABH 2007, 726, illetve 731.) kimondta, hogy az egy férfi és egy nő kapcsolatát jelenti. (b) A jogbiztonságra [Alkotmány 2. § (1) bekezdés] ártalmas, hogy a Békvt. csak egy általános utaló szabállyal rendezi, hogy a házasságra vonatkozó szabályokat (eltérő törvényi rendelkezés

Megjegyzés [sz1]: A főcím általános témamegjelölés, az alcím jogdogmatikai szempontból konkretizál (esetleg a ratio-rat utal).

Megjegyzés [JA2]: Ábécésorrendben.

Megjegyzés [JA3]: Három rendezőelv a felsorolásnál: (1) előbb mindig a magasabb jogforrási hierarchiabeli szabály, (2) ezen belül évszám, majd sorszám szerinti sorrend, (3) végül a szakasznak az adott jogi aktusban való előfordulási helye (paragrafuszáma).

Megjegyzés [JA4]: A JeMa szerkesztősége lehetőleg minden tanulmányhoz felkér külső lektort is, akinek a tanácsaiért a szerző a lap szokásai szerint az írás első lábjegyzetében (a szokásos szerzői köszönetnyilvánítások közt) mond köszönetet.

Megjegyzés [JA5]: Olvasóbarátabb, ha a különösen fontos jogszabályhelyeket szó szerint idézzük. De nem szükséges minden egyes, az AB által a határozat elején (tipikusan a határozat indokolásának II. pontjában) idézett jogszabályhelyet nekünk is idéznünk. Tömörebb, ha kiválasztjuk a feltétlenül idézendőt. Esetleg szövegszerűen összefoglalhatjuk a jogszabályt az idézés helyett (különösen, ha az idézet egyébként nagyon hosszú lenne).

Megjegyzés [JA6]: A hosszabb idézet önálló idézetformátumban, a főszövegtől elkülönítve, idézőjel nélkül jelöljük. A rövidebb idézet (két sornál kevesebb) marad a főszövegben folyamatosan szedve, idézőjelek között.

Megjegyzés [JA7]: Nem kell mindent részletesen ismertetni, hanem csak azt, ami előjön (vagy aminek elő kellett volna jönnie) az ítéletben, valamint amit a szerző érdekesnek talál. Az írás ugyanis nem a beadványok érvelésének kritikájáról szól, hanem a bírósági döntés kritikájáról: a beadványok inkább csak felvezetők.

¹ A jelen íráshoz adott kritikái észrevételekért, valamint a témáról folytatott izgalmas vitáért köszönettel tartozom Csink Lórántnak, Drinóczy Tímeának, Schanda Balásznak és Sólyom Péternek.

² A tv.-t részletesebben bemutatja Orsolya SZEIBERT-ERDŐS: „Same-sex partners in Hungary. Cohabitation and registered partnership” *Utrecht Law Review* 2008/2. 212–221.

hiányában) „megfelelően” alkalmazni kell. (c) A BÉK-et egyszerűbben lehet majd felbontani, ezért ez egyúttal a házasságot választókkal szembeni diszkrimináció is (Alkotmány 70/A. §). (d) Sérti a törvény az anyakönyvvezetők és a közjegyzők vallászsabadságát, hiszen akkor is kötelesek közreműködni a BÉK-kel összefüggő eljárásokban, ha azzal szemben lelkiismereti aggályaik lennének (Alkotmány 60. §). (e) Sérti az Alkotmánynak többek közt a 16. §-át („A Magyar Köztársaság [...] védelmezi az ifjúság érdekeit”), hogy a Békvt. 15. §-a alapján csak akkor lehetett volna apasági elismerő nyilatkozat alapján az élettársat apának tekinteni, ha a nyilatkozattétel után legkésőbb fél éven belül bejegyzik a kapcsolatot. Ennek következtében a születendő gyermekek egy részének nehezebb lett volna jogi értelemben apát kapnia, mint a szabályozás előtt. Ez ráadásul az illető gyermeket diszkriminálná is kortársaival szemben (Alkotmány 70/A. §).³

Az AB 2008. december 17-én (tehát a tervezett hatálybalépés előtt mintegy két héttel) hirdette ki döntését. Az ügy előadó bírása Lenkovics Barnabás volt, párhuzamos véleményt csatolt Balogh Elemér és Kiss László, különvéleményt pedig Bragyova András.

2. A döntés érvelése

2.1 A többségi álláspont

(I) Az érvelést az AB az Alkotmány 15. §-ában említett házasság fogalmának és védelmének általános kifejtésével kezdi. Ezek szerint a házasság fokozott védelmét jelzi, hogy a rendelkezés 1989-ben átkerült az eredeti VIII. fejezetből az I. fejezetbe. Az AB szerint a rendelkezés nem csupán államcél (tehát nem csupán értelmezési segédlet és alapjog-korlátozási indok), hanem objektív intézményvédelmi kötelezettség. Ezt követően (korábbi határozataival összhangban) megállapítja, hogy az Alkotmány házasságfogalma egy férfi és egy nő jogilag különlegesen rendezett együttélését takarja, valamint hogy ez összhangban van a Magyarország által vállalt nemzetközi jogi kötelezettségekkel is. Az AB szerint a házasság védelmének három fogalmi eleme van: 1. a házasságkötés jogi kereteit meg kell teremtenie az államnak, 2. a házások nem kerülhetnek hátrányosabb helyzetbe a nem házasoknál, és 3. a házassághoz a jogrend pozitíve viszonyul, és ez „aktivitást és támogatást is feltételez” (ennek az aktivitásnak az alkotmányjogilag pontosan megkívánt felső mértéke nem állapítható meg).

(II) A nem házassági együttélésekről szólva (ABK 2008. december, 1655, 1660.) az AB kifejti, hogy az önrendelkezési jogból (amely az emberi méltóságból levezetett részjog, Alkotmány 54. §) csak a jogalkotó lehetősége (nem pedig kötelessége) következik ezen együttélések jogi elismerésére és védelmére. Ezeknek a jogilag elismert formáknak azonban (akár részben a házasságra vonatkozó szabályok felhasználásával) pontosan szabályozottnak kell lenniük, és tartalmilag nem lehetnek azonosak a házassággal, mert az ellentmondana a házasság „különös” (kiemelt, alkotmányos szintű) védelmének. A nem házassági, de jogilag elismert együttélésekről ad végül rövid kitekintést az AB. Eszerint az ilyet az „állami jogi szabályozás” sokáig „sem családjogi, sem polgári jogi intézményként nem ismerte el”, de ez mára változóban van. A skandináv államokban például létezik a Békvt.-nek megfelelő, a házassággal szinte mindenben egyező BÉK a különmeműek számára is. A francia megoldás (polgári szolidaritási szerződés) ugyan nyitott a különmeműek számára is, de a házasságtól fontos jogi különbségek választják el. Az angol és az alkotmányjogi kereteket tekintve a magyarhoz leginkább hasonlító német megoldás szerint csak az azonos nemű pároknak van lehetőségük ilyen regisztrált párkapcsolatra. Néhány állam pedig az azonos neműek házasságát is lehetővé tette (például Hollandia, Kanada). A magyar jogban ilyen jellegű az élettársi kapcsolat (mint a Ptk. által jogilag elismert tényhelyzet, amellyel kapcsolatban azonban bizonyítási problémák merülhetnek fel -- többek közt ezt orvosolta volna a BÉK).

(III) Az AB ezt követően tér át a Békvt. elemzésére. Ennek során azt állapítja meg, hogy a BÉK olyan mértékben hasonlít a házasságra, hogy az már „quasi házasságnak” minősíthető. A határozat a különbségeket csupán a következő hét pontban látja (ABK 2008. december, 1655, 1663.):

³ A döntést megelőző szakirodalmi vitához és az indítványok elemzéséhez lásd „A »majdnem egyenlő« a »nem egyenlő« eufemisztikus megfogalmazása” [HALMAI Gábor interjúja BIRTALAN Balázssal] *Fundamentum* 2008/3. 47–54 és „Fórum a szexuális kisebbségek jogairól” [LUDASSY Mária, TAKÁCS Judit, SCHANDA Balázs és KÁRPÁTI József írása] *Fundamentum* 2008/3. 69–80.

Megjegyzés [JA8]: A stílusunkból (feltételes múlt) persze kiderülhet a döntés (esetünkben a megsemmisítés), de a döntés explicit kimondásával várjuk az érvelés rekonstrukciójának végéig.

Megjegyzés [JA9]: Itt sem mondjuk meg meg a döntés eredményét (esetünkben a megsemmisítés). A döntés maga ugyanis majd az érvelés rekonstrukciójának végére kerül (hiszen arra fut ki az érvelés).

Megjegyzés [JA10]: Nem szükséges odaírni, hogy az illetők bírók vagy alkotmánybírók. Ez úgyszólván nyilvánvaló. Hasonló okokból eltekintünk a „Dr.” megjelöléstől.

Megjegyzés [JA11]: Itt nagyjából az eredeti terjedelem tizedére tömörítettük az érvelést. Ennél is erősebb lehet a tömörítés, ha az ítélet ténykérdéseket boncolgat.

Megjegyzés [JA12]: Nem szükséges feltétlenül egyenként megjelölni az egyes érvelési lépéseket. A fontos csupán az áttekinthetőség és a világos szerkezet. Azonban ha külön megjelölt elemekre bontják az érvelést, akkor az itt szereplő jelölési rendszert alkalmazzák (tehát zárójelcsíkok római számok; nem arab számok, mert az esetleg összekeverhető a decimális alcímrendszerrel, és nem betűk).

Megjegyzés [JA13]: Ezt ugyan nem mondja így kifejezetten az AB, de az ilyen *nem értékelő* jellegű (fogalmi) magyarázatokat be lehet fűzni ide is, ha ez az olvasót segít(heti).

Megjegyzés [JA14]: Hosszabb szó szerinti idézeteket csak akkor alkalmazzunk, ha az „érvelés szívé” emelnék ki, amelyről aztán részletesen és szövegszerűen szólunk. Így áttekinthetőbb a szöveg és tömörebb, pontosabb, mintha a saját szavainkkal foglalnánk össze az érvelés lényegét. Más esetekben azonban óvakodjunk az ítélet szövegfordulatainak (főleg jelöletlen) átvételétől, ez ugyanis vagy szimpla lustaságot, vagy pedig tömörítésre való képtelenséget sugall.

a) Házasságra csak különemű személyek léphetnek, BÉK-et azonban különemű és azonos nemű személyek is létesíthetnek; b) tizenhatodik életévét betöltött kiskorú a gyámhatóság előzetes engedélyével házasságot köthet, BÉK-re azonban csak nagykorú személyek léphetnek egymással; c) házasságkötést főszabály szerint a szándék bejelentését követő harminc nap elteltével tűzheti ki az anyakönyvvezető, ezt a szabályt azonban nem kell alkalmazni, ha a házasuló felek már BÉK-ben élnek; d) a Csjt.-nek a közös gyermekké fogadásra vonatkozó szabályai nem alkalmazhatók BÉK esetében, tehát nem érvényesül az a szabály, hogy „azt, akit mindkét házastárs – akár együttesen, akár külön-külön – örökbefogadott, a házastársak közös gyermekének kell tekinteni”; e) az egyik regisztrált élettárs a másik (vér szerinti vagy örökbefogadott) gyermekét szintén nem fogadhatja örökbe; f) a regisztrált élettársak egymás nevét semmilyen formában nem vehetik fel; g) a BÉK nem csupán a házasság megszüntetésére vonatkozó szabályok alkalmazásával szüntethető meg (bontóper), hanem bizonyos feltételek fennállása esetén (pl. közös kérelem; nincs közös kiskorú vagy tartásra szoruló gyermek; lakáshasználatban, vagyoni kérdésekben megegyeztek; stb.) közjegyző által is.

A különbségek további értékelésekor az AB elsősorban tartalmi kérdésekre koncentrált, tehát a formai különbségeket (életkor, nem, megkötési és megszüntetési eljárás) ezért nem vette figyelembe. Ennek folytán az iménti felsorolás a), b), c) és g) pontjával nem foglalkozott bővebben. Az örökbefogadási szabályok különbségét, tehát a d) és az e) pontot az AB szerint relativizálja, hogy a család tipikus létrejöttének módja nem az örökbefogadás, hanem a gyermek születése, és e tekintetben (tehát az apasági vélelmek tekintetében) a különemű párok BÉK-je és a házasság azonos. Az AB az f) pont szerinti névvisselési különbségére utalva egyrészt kifejti, hogy azoknak a BÉK-et választó pároknak a számára, akik az összetartozást szeretnék kifejezni a közös névvel is, rendelkezésre állnak a klasszikus közigazgatási névváltoztatási lehetőségek. Másrészt megjegyzi, hogy a házasság esetében sem automatikus a névváltoztatás, a pároknak lehetőségük van az eredeti név megtartására is. Ezek fényében az AB azt állapítja meg, hogy a két intézmény (tehát a BÉK és a házasság) tartalmilag szinte teljesen azonos („ugyan nem minden elemében és részletszabályában, de lényeges jellemzőit tekintve azonos tartalmú és funkciójú jogviszony[ok]”).

(IV) Tekintettel arra, hogy tartalmilag azonosak, a BÉK a házasság számára „valódi konkurenciát jelentene”. Ezenfelül a házasság alkotmányi védelme (privilegizált helyzete) kiüresedne, hiszen törvényileg más jogintézménynek is ugyanolyan védelem járna. Márpedig az AB szerint nem lehet törvényi szinten az alkotmányos intézményekkel azonos új intézményeket létrehozni. A privilegizált helyzet azt is jelenti, hogy a törvényhozónak kötelessége olyan jogi környezet létrehozása, amely polgárait arra ösztönzi, hogy a lehetséges együttélési formák közül a házasságot válasszák. Ezért tehát a BÉK ebben a jogi formában ellentmond az Alkotmány 15. §-ának.

(V) Továbbá jogbizonytalanságot [Alkotmány 2. § (1) bekezdés] okoz, hogy különeműek számára párhuzamosan két, tartalmában azonos együttélési forma létezik.

(VI) A Békvtv. azon jogtechnikai megoldása is jogbizonytalanságot [Alkotmány 2. § (1) bekezdés] teremt, amely csak annyit mond, hogy (a kifejezett törvényi kivételeket leszámítva) a jogrend minden házassági szabálya „megfelelően” alkalmazandó. Ehelyett a törvényhozónak egyenként és világosan elő kellene írnia, hogy mely szabályok és milyen módosítással alkalmazandók.

(VII) Az AB szerint az, hogy a Békvtv. ugyanolyan jogi kapcsolatról rendelkezik az azonos nemű és a különemű párokra vonatkozóan, egyúttal sérti a diszkrimináció tilalmát is (Alkotmány 70/A. §), hiszen az AB gyakorlata szerint ez az alkotmányi rendelkezés azt is jelenti, hogy az eltérőt eltérőként kellene kezelni (ABK 2008. december, 1655, 1664.).

(VIII) Ezt követően az AB azt állapítja meg, hogy lehetséges mind az azonos nemű, mind a különemű párok számára valamiféle bejegyzett szerződéses partneri kapcsolat intézményének létesítése, de a különemű párok esetében ennek erősebben megkülönböztethetőnek kell lennie a házasságtól. Az azonos nemű személyek esetében a jogalkotónak nem csupán lehetősége, hanem kötelessége is, hogy a házastársakéhoz hasonló jogállást biztosítson nekik (emberi méltóság, Alkotmány 54. §). Ezen a ponton az AB ellentmond korábbi állításának (lásd fent a II. érvelési lépést), mely szerint csak lehetőség ennek az intézménynek a kialakítása.

(IX) Végül az érvelés technikai záró részéhez érve az AB megállapítja, hogy a Békvtv. 1. és 2. §-a a fentiek szerint alkotmányellenes, de mivel a két paragrafus nélkül az egész Békvtv. értelmetlen és alkalmazhatatlan, ezért az egész Békvtv.-t megsemmisíti. Tekintettel továbbá arra, hogy a Békvtv.-t úgyszólván megsemmisítik alkotmányellenesség címén, ezért az indítványokban említett további kifogások vizsgálata nem szükséges. A megsemmisítés gyakorlatilag azt jelenti tehát, hogy a Békvtv. nem lép hatályba (ez 2009. január 1-jén történt volna meg).

Megjegyzés [JA15]: A hosszabb szó szerinti idézeteken felül elsősorban akkor iktassunk be pontosabb hivatkozást az elemzésbe (akár az ítélet valamely pontjára/szerkezeti egységére utalva), ha az általunk említett érvelési lépés „elbűjlik” a szövegben, és enélkül nehéz lenne észrevenni. Ez segíti állításunk ellenőrizhetőségét. Persze ezen felül is beiktathatunk pontosabb utalásokat az ítélet/határozat egy-egy részére, ha ezt hasznosnak ítéljük az olvasó szempontjából.

2.2 Párhuzamos és különvélemények

(P1) Balogh Elemér párhuzamos véleményében elsősorban a házasság társadalmi rendeltetéséről értekezik (férfi és nő kapcsolata gyermeknevelés céljával). A többségi véleményt (sem annak döntését, sem pedig annak érvelését tekintve) nem kritizálja, csupán saját álláspontját mutatja be a kérdésben.

(P2) Kiss László párhuzamos véleményében az azonos nemű párok közti kapcsolat jogi elismerésére koncentrál. Álláspontja szerint akkor is alkotmányellenes lett volna a Békvt., ha csak az azonos nemű párokra vonatkozik, ugyanis a jogbiztonságot sértő „megfelelően alkalmazni kell” kitétel akkor is ellentmondott volna a jogbiztonságnak [Alkotmány 2. § (1) bekezdés]. De nemcsak a jogtechnikai hiba miatt lett volna alkotmányellenes az azonos nemű párokra a BÉK, hanem azért is, mert az Alkotmány 15. §-a szerinti házasság és az ahhoz kapcsolódó védelem csak különnemű párokra fogadható el. Álláspontja mellett a „mai jogokban általános”, valamint „a köztudat és a köznyelv házasság-fogalmá[ra]” hivatkozik.

(K1-I) Bragyova András különvéleményében nem vitatta az azonos nemű párokra vonatkozó BÉK alkotmányosságát, de vitatta a Békvt. alkotmányellenességét. Elfogadja ugyan, hogy az Alkotmány házasságfogalma (a társadalom általános erkölcsi felfogásából levezethetően) jelenleg egy nő és egy férfi jogilag különlegesen rögzített kapcsolatát jelenti, de nem látja a Békvt. ezzel való ellentmondását. Szerinte a házasság alkotmányos védelme csupán annyit tesz, hogy a házasság intézményét nem szüntetheti meg a jogalkotó, de nincs szó arról, hogy a házasságot bármilyen módon preferálni vagy ösztönözni kellene. Az ilyenfajta preferálás ugyanis -- így Bragyova -- ellentmond a szabadság és az egyenlőség eszméjének.

(K1-II) Álláspontja alátámasztására a szexuális irányultság különlegesen (ti. az emberi méltóság által) védett jellegére és az azt kimondó AB határozatokra hivatkozik. Szerinte ebből kifolyólag a házasság alkotmányosan nem preferálható. A házasság szabadságából (ami az Alkotmány 15. §-ából ered) ugyanis a nem házasodás szabadsága is következik, tehát nem lehet hátrányosan érinteni azokat, akik nem akarnak megházasodni. Következésképpen nem lehet preferálni a megházasodottakat.

(K1-III) Álláspontja szerint fogalmilag sem lehetséges egy másik intézmény létrehozásával megsérteni a házasság védelmének kívánalmát. „Ha az Alkotmány a körte alkotmányos védelmét írja elő, az őszibarack körtével azonos védelme nem sérthetné a körte alkotmányos védelmét” -- mondja. Szerinte ez a fajta logika megtalálható a német Szövetségi Alkotmánybíróság 2002. július 17-én kelt 1 BvF 1/01, illetve 1 BvF 2/01 határozatában (E 105, 313.) is.

(K1-IV) Végül arra tér ki Bragyova, hogy a BÉK és a házasság jogilag nem is azonosak, hanem különbözők. Az elhatárolást mutatja, hogy házassági akadálynak számított volna a BÉK, azaz nincs szó párhuzamos rezsimekről.

(K1-V) Szerinte a jogbiztonságra sem veszélyes a „megfelelően alkalmazni kell” kitétel, hiszen az élettársi kapcsolatra már évtizedek óta egy hasonló formulát alkalmaz a bírői gyakorlat, és ott sem okozott jogbizonytalanságot (BH 1984. 225).

(K1-VI) Összességében tehát a Békvt. Bragyova szerint nem volt alkotmányellenes.

3. A rendelkező rész és a *ratio decidendi*

A rendelkező rész két részből áll: (a) kimondja, hogy az azonos nemű párok részére nem alkotmányellenes a BÉK, (b) de egyúttal megsemmisíti a Békvt.-t az „indokolásban kifejtett okokra” hivatkozva.

A döntés mögötti elvek a következők: (a) ellentmond az Alkotmány 15. §-ának, ha különnemű párok számára tartalmilag a házassághoz túlzottan hasonló jogintézményt hoz létre a jogalkotó; (b) az azonos nemű és a különnemű párokra az Alkotmány 70/A. §-a miatt eltérő szabályokat kell alkotni; (c) ellentmond a jogbiztonságnak [Alkotmány 2. § (1) bekezdés], ha párhuzamosan létezik a házasság és vele *tartalmilag majdnem egyező* másik intézmény, amelyet *ugyanazon* személyek vehetnének igénybe; (d) ellentmond a jogbiztonságnak [Alkotmány 2. § (1) bekezdés] az olyan jogtechnikai megoldás, amely egy jogintézmény minden jogrendszerbeli szabályát (csak úgy általában) „megfelelően” rendeli alkalmazni egy másik jogintézményre; (e) az Alkotmány 54. §-ából (emberi méltóság és az abból levezett önrendelkezési jog) következően az azonos nemű párok számára (külön jogintézményben) a házastársakéhoz hasonló jogállást kell biztosítani.

Megjegyzés [JA16]: Ha valakinek nem tetszene az angolszászos (pontosabban eredetileg latinos) *ratio decidendi* kifejezés, akkor valahogy körül is írhatja azt (pl. „a határozat alapjául szolgáló elvont jogtétel[ek]” vagy valami ilyesmi). Az általánosítást mindig csak addig kell megtenni, ameddig ez az ítéletből feltétlenül következik.

Ratio decidendi mindaz, aminek elfogadása nélkül nem lehetett volna kimondani a rendelkező részt. Ha egyszerre több érv önállóan is alátámasztja a rendelkező részt (székláb típusú érvelési szerkezet, mint amilyen esetünkben látható: önmagában a megsemmisítési okok egyike is elég lett volna a Békvt. megsemmisítésére), akkor ezeket mind meg kell nevezni. Általában csak egy elvről van szó; az itteni példa ebből a szempontból nagyon ritka.

Az ítéletekben/határozatokban a rendelkező rész az indokolás előtt van, az elemzésben azonban az érvelés utánra helyezük. Ennek oka, hogy mi nem eldönteni akarjuk a kérdést (ez esetben a feleket nem szabad csigázni, és rögtön az elején meg kell mondani a döntést), hanem az érvelést elemezni. Az érvelésnek pedig logikusan a végeredménye a döntés, és nem az előzménye (ideális esetben legalábbis).

Megjegyzés [JA17]: Itt például a túláltalánosítás az lett volna, ha azt mondjuk: „ellentmond a jogbiztonságnak, ha azonos tartalommal két külön jogintézmény létezik a jogrendben egyszerre”. Lehet, hogy egyszer ezt is ki fogja mondani az AB, de a jelen határozathoz erre nem volt szükség.

Megjegyzés [JA18]: A *ratio decidendi* megfogalmazásán és egy-egy esetben pontos tartalmán természetesen lehet vitatkozni (hiszen az indokolásban a bíró azt nem húzta alá fekete ceruzával), azaz erre különféle verziók képzelhetők el egyazon esetben is. Ne szaporítsuk túlzottan az ilyen elvek számát. Például az „alkotmányellenes törvények az Alkotmány 32/A. § értelmében megsemmisítendő” természetesen szükséges az érveléshez, de ebben a határozatban nyilván nem ez volt a jogvita szíve.

4. Az érvelés kritikája

Ad (I). Nem világos, miért gondolja az AB, hogy valamely rendelkezésnek a VIII. fejezetből (alapjogi fejezet) az I. fejezetbe (általános rendelkezések) kerülése fokozná annak fontosságát. Az AB logikája azt jelentené, hogy az 54. §-nál (az élet és az emberi méltóság védelme) fontosabb lenne a 17. § („A Magyar Köztársaság a rászorulókról kiterjedt szociális intézkedésekkel gondoskodik”). A kettő közti fontossági sorrend azonban fordított, és ennek semmi köze a paragrafusok sorrendiségéhez. Az élet és az emberi méltóság védelme ugyanis még az alapjogok között is különlegesen erős (korlátozhatatlan), a rászorulókról való gondoskodás pedig még az alapjogok védelmi szintjét sem éri el (puszta államcél).⁴ A kérdés elhelyezése is problémás, hiszen a logikus szerkezet az lett volna, ha előbb szigorúan a fogalmat (ti. a házasság fogalmát) tárgyalja az AB, és csak aztán annak védelmét. Márpedig az érvelés az alkotmánybeli elhelyezésből következő fokozott védelem kiemelésével indít, és csak eztán tér rá a részletes fogalmi elemzésre. A kijelentést tehát érdemes lett volna egyszerűen elhagyni.

A házasság fogalmának meghatározása (ti. egy férfi és egy nő) megfelel a korábbi joggyakorlatnak, ez ügyben újdonságot nem olvashatunk. Az említett három védelmi elem közül az első (ti. a jogi keretek fenntartása) is ismert volt, de a második (ti. a házások nem lehetnek hátrányban a nem házásokkal szemben) és a harmadik (ti. a házasság preferálása és ösztönzése) új. Ezek nem mondanak ugyan ellent a korábbi gyakorlatnak, de kifejezetten nem is következnek belőle. Jogilag nem látunk itt sem kényszerítő erejű érvelést mellettük, sem ellenük, ezért mint döntést (*decíziót*) ehelyütt elfogadjuk. Az esetleges (általunk egyébként nem osztott) ellenérvekre Bragyova különvéleményének kritikája kapcsán alább még röviden kitérünk.

Ad (II). A nem házasságban való együttélés jogi elismerésének az önrendelkezési jogból származtatása is ismert tétel, az AB érvelésének ezt a részét nehéz volna kritizálni. Két probléma azonban felmerül az *obiter dicta* részekben. Az egyik szerint az „állami jogi szabályozás” sokáig „sem családjogi, sem polgári jogi jogintézményként nem ismerte el” a nem házassági együttélési formákat. Ez a kijelentés azt implikálja, hogy történetileg elkülönült a polgári jog és a családjog. Ez azonban nem volt így: a családjog és a polgári jog elkülönítése kifejezetten a szocializmushoz köthető.⁵

A jog-összehasonlító kitekintés érdekes és hasznos, amelyet nyilván a végtelenségig lehetett volna még bővíteni, de egy általános képet így is kaphatunk belőle más országok helyzetéről.⁶ Az olvasás során két problémát érzékelhetünk. Az egyiket a francia megoldás (*loi n°99-944 du novembre 1999 relative au pacte civil de solidarité*) bemutatásakor. Az AB ehelyütt csupán azt írja, hogy „[m]égis tudatos erőfeszítések történtek, hogy ezt a státust megkülönböztessék a házasságtól. Az élettársak polgári jogi státusa például nem változik: továbbra is egyedülálló maradnak.” A levegőben marad tehát annak kérdése, hogy konkrétan milyen „tudatos erőfeszítések” történtek azon felül, hogy az illetők jogilag „egyedülálló” maradnak (tehát házasodhatnak). Az AB megemlíthette volna azokat a francia jog szerinti (egyébként a saját érvelését erősítő) különbségeket a házasság és a bejegyzett kapcsolat között, amelyek a szülői jogokat, a felbontás utáni tartási kötelezettségeket és a házastársi hűsre vonatkozó szabályokat érintik.

Megjegyzés [JA19]: Itt már ne hozzunk új információkat az ítélelből/határozatból. Amire szükségünk van, azt fent az érvelés rekonstrukciójánál említettük meg, és itt csak olyan dolgokra hivatkozunk, amelyeket ott már közöltünk.

Megjegyzés [JA20]: Ha kritizáljuk az érvelést, akkor inkább szükséges hivatkozásokkal alátámasztani ezt. Ha egyetértünk, akkor nem szükséges az eredeti határozatban úgyszólván szereplő érvek megismétlése.

Megjegyzés [JA21]: Ha egy kijelentés csak *obiter dicta* jelent meg, akkor el lehet tekinteni a kritikájától. De ha valami dogmatikai furcsaság szemet szúr (mint a családjog és a polgári jog elválasztásának visszavetítése a múltba), akkor ilyen esetben is bátran emeljük ki a hibát.

⁴ 23/1990. (X. 31.) AB hat., ABH 1990, 88, 93. és 652/G/1994. AB hat., ABH 1998, 574.

⁵ Norbert REICH: *Sozialismus und Zivilrecht* (Frankfurt am Main: Athenäum 1972) 103–110; NIZSALOVSKY Endre -- BACSÓ Jenő -- SZÁSZY István: „Családjog” in SZABÓ Imre (főszerk.): *Állam- és jogtudományi enciklopédia I.* (Budapest: Akadémiai 1980) 589–590; LÁBADY Tamás: *A magyar magánjog (polgári jog) általános része* (Budapest--Pécs: Dialóg Campus 1997) 35–36; EÖRSI Gyula: *Összehasonlító polgári jog. Jogtípusok, jogcsoportok és a jogfejlődés útjai* (Budapest: Akadémiai 1975) 94; Wolfram MÜLLER-FREIENFELS: „Zur Diskussion um die systematische Einordnung des Familienrechts” I–II. *RabelsZeitschrift* 1973. 609–659, 1974. 533–570.

⁶ További jog-összehasonlító áttekintéshez lásd pl. BOJNÁR Katinka: „A házasság és a család alkotmányos védelme, különös tekintettel a regisztrált élettársi kapcsolatra” in SOLTÉSZ István et al. (szerk.): *Parlamentari ösztöndíjasok 2007/2008* (Budapest: Parlamenti Módszertani Iroda 2009) 53–77, kül. 68–75; SZEIBERT Orsolya: „Élettársi kapcsolat és regisztrált partnerkapcsolat Svédországban és Norvégiában” *Polgári Jogi Kodifikáció* 2006/2. 10–27; SZEIBERT Orsolya: „A francia és holland partnerkapcsolatok” in SZEIBERT Orsolya (szerk.): *Emlékkönyv Lontai Endre egyetemi tanár tiszteletére* (Budapest: ELTE ÁJK Polgári Jogi Tanszék 2005) 143–165; SZEIBERT Orsolya: „Azonos neműek házasságát, regisztrált partnerkapcsolatát érintő változások Európában” *Családi Jog* 2006/4. 31–36.

A másik probléma a jog-összehasonlító kitekintéssel, hogy hiányzik belőle az EJEB Emonet- esetének bemutatása (EJEE 8. cikk -- a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog).⁷ Az eset tényállása szerint a panaszos (Isabelle Emonet) anyja és annak élettársa (aki nem volt vér szerinti apja a lánynak) együtt ápolták a panaszost annak fiatalkori súlyos betegségében. Az anya élettársa örökre akarta fogadni Isabelle Emonet-t, hogy a tényszerű együttélésen, különösen az ápoláson túl jogilag is egy családnak minősüljenek. A svájci jog szerint azonban az örökbefogadás megszünteti a vér szerinti szülők szülői státusát (kivéve, ha a házasfelek egyike a vér szerinti szülő és a másik házias fél az örökbefogadó). Az örökbefogadás megtörtént, ennek folytán az anya azonban ténylegesen elvesztette anyai jogállását. A svájci bíróságok után az eset Strasbourgba került, és az EJEB végül is megállapította az EJEE 8. cikkének sérelmét, mert álláspontja szerint senkit nem lehet házasságra kényszeríteni, márpedig esetünkben az anya csak úgy tarthatta volna meg anyai státusát, ha a lányát örökbefogadó élettársával összeházasodik. Az élettársi és a házastársi kapcsolat közti választás ilyenfajta kikényszerítése tehát egyezményesítő.

Ebből az esetből arra is következtethetnénk, hogy az EJEB szerint nem lehet a házastársakat előnyben részesíteni az élettársakkal szemben. Ez azonban szerintünk túláltalánosított *ratio decidendi* lenne. Az EJEB ugyanis valójában csak annyit mondott, hogy „a vér szerinti szülő élettársa általi örökbefogadás nem szüntetheti meg a szülői státust automatikusan, illetve hogy a szülői státus megtartása ilyenkor nem köthető a vér szerinti szülő és az örökbefogadó élettárs közti házasságkötéshez”. Az Emonet- eset tehát végső soron nem alkalmazható ugyan közvetlenül az AB előtti általános BÉK-problémára, de a két helyzet bizonyos fokú hasonlósága miatt az AB általi alapos tárgyalása (*distinguishing*) szükséges lett volna.

Ad (III). Az érvelés egyik legfontosabb része a BÉK és a házasság közti különbségek elemzése. A különbségek felsorolása korrekt és teljes. A kérdés tehát azok minősítése lesz. A minősítés során az AB formai és tartalmi különbségeket különít el. Formainak nevezi az életkori, a nembeli, valamint a megkötési és a felbontási eljárásban meglévő különbségeket. Nem teljesen egyértelmű azonban, hogy az életkori és a nembeli különbség „formai” volna. Ha például BÉK-et csak azonos nemű párok köthetnének, házasságot pedig csak különeműek, akkor vélhetően már nem minősítette volna „formai” különbségnek a nembeli különbséget. Ezért a formai vélhetően csak annyit jelent, hogy 1. a potenciális személyi kört egymástól nem teljesen elválasztó különbség, vagy 2. eljárási különbség a megkötésre és a felbontásra. Ennek megfelelően pedig a „tartalmival” vélhetően arra utalt az AB, hogy egy *fennálló* házasságban és egy *fennálló* BÉK-ben az érintettek (és a két érintetten kívüli harmadik felek, különösen a gyermekek) jogai és kötelezettségei között milyen különbségek vannak. Ezt érdemes lett volna ily módon is kimondani, mert a pusztán „formai” *versus* „tartalmi” szembeállítás nem megvilágító erejű.

Ad (IV). Az érvelés másik kulcskérdése, hogy vajon tényleg következnek-e az AB által megállapított tartalmi azonosságból, hogy az sértene a házasság intézményének alkotmányos védelmét. Amennyiben elfogadjuk a házasság védelmének erősebb felfogását (tehát preferálni kell más életformákkal szemben, lásd fent az I. érvelési lépést), akkor ez következik az előzőekből (lásd még alább ad K1-III). Ezt sem kifogásolhatjuk tehát.

Ad (V)--(VI). A Békvtv.-nek az Alkotmány 15. §-ába való ütközése megállapítása után az AB további érveket gyűjtött az alkotmányellenesség mellett. Ezt indokolhatja talán az, hogy a megsemmisített Békvtv.-t követően vélhetően újra beadandó törvényt ne kelljen más alkotmányossági szempont miatt ismét megsemmisíteni. Ha azonban ez így volt, akkor nem érthető, hogy a többi alkotmányossági kifogást, amelyeket az indítványok említettek, miért nem tárgyalta végig az AB. Ezt praktikus szempontként talán indokolhatta az időzavar (hiszen a törvény hatályba lépett volna két héttel a határozat meghozatala után), ami azonban az AB saját hibájából állt elő, hiszen több hónapja volt a határozat meghozatalára. Maguk a jobbiztonságra hivatkozó érvek egyébként tartalmilag meggyőzők.

Ad (VII). Nem meggyőző azonban a 70/A. §-ra hivatkozás. Ha elfogadnánk, hogy azért (is) volt alkotmányellenes a Békvtv., mert azonosan kezelte az azonos nemű és a különemű párokat, akkor a

⁷ *Emonet and Others v. Switzerland*, no. 39051/03, judgment of 13 December 2007, ECHR 2007. Az EJEB ítéletének elmaradt elemzését joggal kéri számon az AB-n HALMAI Gábor et al.: „Távol Európától. Kiemelt védelem alacsony színvonalon” *Fundamentum* 2009/1. 89–108, kül. 100.

Ptk. élettársi kapcsolatra vonatkozó rendelkezéseire ez ugyanúgy igaz lenne.⁸ Az AB azonban láthatóan nem is gondolt erre a lehetséges (és álláspontunk szerint erős) ellenérvre. A 70/A. §-ra hivatkozás ezért nemcsak felesleges érv volt (hiszen már enélkül is fennállt az alkotmányellenesség), hanem támadható is.⁹

Ad (VIII). Az azonos nemű párok kapcsolatának jogi elismerése ügyében nem mondott újdonságot az AB (pontosabban továbbment a határozat kezdetén megállapított „lehetőség” felől az intézmény felállításának „kötelessége” felé). Nem világos azonban, hogy miért nem állapított meg jogalkotói mulasztást e tekintetben, hiszen annak szükséges előfeltételei (hiányzó szabály és ennek folytán bekövetkező alkotmányellenes helyzet) fennálltak/fennállnak az azonos nemű párok tekintetében.

Ad (IX). A Békvtv. 1. és 2. §-ának alkotmányellenessége nyomán az egész törvény megsemmisítése logikus és a joggyakorlatnak megfelelő lépés volt. Az érvelés záró részével kapcsolatos két problémát azonban már jeleztünk: 1. nem világos, hogy mi alapján hagyott figyelmen kívül az AB egyes alkotmányossági aggályokat és miért foglalkozott másokkal az Alkotmány 15. §-ába ütközés megállapítása után; 2. nem világos, hogy miért tekintett el az alkotmányellenes mulasztás (az Alkotmány 54. §-a szerinti önrendelkezési jog) kimondásától.

Az érvelésről általános benyomásként kimondható, hogy fő vonalaiban meggyőző, de néhány helyen dogmatikai hibákat tartalmaz. Ezenfelül úgy tűnik, mintha a határozat különféle részekből lett volna összeollózva, a gondolatvezetés nem lineáris, hanem kissé kanyargós. A különféle részek ugyan nem mondanak ellent egymásnak, de nem is követnek egységes fonalat. Talán az idő sürgette az AB-t, mert közel volt a hatálybalépés, és nem akartak problémát okozni azzal, hogy mi legyen a már megkötött BÉK-vel. A dátumokat nézve azonban az időszűke az AB önhibájának (belső munkaszervezés) tűnik.

Ad (P1). Balogh Elemér párhuzamos véleménye kifogásolható jogi gondolatot nem tartalmaz. De a többségi véleményhez képest új jogi érvt sem.

Ad (P2). Kiss László álláspontjával szemben a legfontosabb probléma, hogy az azonos nemű párok vonatkozásában nem mérlegeli -- sőt még csak meg sem említi -- az önrendelkezési jogot (Alkotmány 54. §). Ezért az elemzése hiányos, nem meggyőző.¹⁰

Ad (K1). Bragyova András különvéleménye fegyelmezett stílusban megírt, logikus szerkezetű vélemény. Szerkezetileg és gondolatvezetésében ugyan világosabb, mint a többségi vélemény, de (amint azt mindjárt ki is fejtjük) tartalmilag kevésbé meggyőző.

Ad (K1-I). Nem világos, miért érvel a házasság (egyébként a többségi véleménnyel megegyező) fogalma mellett a társadalmi erkölcsre hivatkozva, ha egyszer erre már alkotmánybíróági joggyakorlat is van. AB határozatokra hivatkozni értelmezési kérdésekben kézenfekvőbb, mint a társadalmi erkölcsre (amelynek értelmezési módszerként való behozása inkább egzotikum a magyar AB gyakorlatában). Ha esetleg a meglévő AB-gyakorlatot kívánta volna kritizálni a megváltozott társadalmi erkölcsre hivatkozva, akkor az újszerű érvek lenne funkciója, így azonban műfajidegen beszúrásnak tűnik.

Ad (K1-II). Bragyova a szexuális önrendelkezési jogból (Alkotmány 54. §) azt vezetné le, hogy nem lehet előnyben részesíteni a házasokat a nem házasokkal szemben. Ez ugyanis azt jelentené, hogy az állam befolyásolná azt, hogy a szexuális kapcsolatot milyen jogi formában rögzítsék az egyének. Nem vet számot azonban Bragyova azzal a lehetséges ellenérvvel, amely az önrendelkezési jog korlátjának fogja fel a 15. §-t (csak az emberi méltóság korlátozhatatlan ugyanis, a belőle levezetett önrendelkezési jog már nem). Implicite ezt úgy próbálja elhárítani (a probléma külön tematizálása nélkül), hogy a 15. §-t is a „saját oldalára” igyekszik állítani, azaz a 15. §-ba is megpróbálja beleértetni a nem házasodás szabadságát. A nem házasodás szabadságát azonban meggyőzőbb az önrendelkezési jog részének felfogni. Egyúttal Bragyova itt ellentmond saját korábbi álláspontjának, mely szerint a

Megjegyzés [JA22]: A kérdés az, hogy volt-e az érvelésben olyan hiba, amely megakadályozta volna, hogy eljussunk a döntésig, avagy az érvelési problémák (amelyekből minden ítéletben vagy határozatban van!) nem voltak ilyen súlyosak.

Megjegyzés [JA23]: A többségi véleményt kritizálhatja a párhuzamos és a különvélemény, de sem fordítva, sem pedig egymást nem kritizálhatják. Ezért különösen fontos, hogy az ilyen kisebbségi véleményekről szóljunk, ezeknek ugyanis intézményes „beépített” kritikája nincs.

⁸ Maga az AB állapította meg, hogy a Ptk. szerinti élettársi kapcsolat esetében nincs alkotmányos indoka az azonos nemű és a különemű párok közti különbségtételnek, lásd 14/1995. (III. 13.) AB hat., ABH 1995, 82, 84–86.

⁹ Teljes joggal kritizálja ezt a pontot DRINÓCZI Tímea: „Nyugodjék BÉKében? Az Alkotmánybíróság a bejegyzett élettársi kapcsolatról” *Közjogi Szemle* 2009/1. 39–46, kül. 42, 44, 46.

¹⁰ Kiss László azóta külön tanulmányként megjelentette párhuzamos véleménye bővített változatát is. Lásd Kiss László: „Gondolatok a bejegyzett élettársi kapcsolat jogintézményéről” in CHRONOWSKI Nóra – PETRÉTEI József (szerk.): *Tanulmányok Ádám Antal professor emeritus születésének 80. évfordulójára* (Pécs: PTE ÁJK 2010) 181–200. Ez az írás sem elemzi azonban az önrendelkezési jog problémáját.

házasság védelme csupán a jogintézmény létét kívánja meg (tehát korábban nem szólt pozitív vagy negatív szabadságról ez témában, ez váratlanul bukkan elő az érvelésben).

Ad (K1-III). Plasztikus a körtére és az őszibarackra vonatkozó idézett példája, de nem illik az esetre. A BÉK és a házasság ugyanis nem két elkülönült intézmény, hanem egymás konkurensei. A különemű párok gyakorlatilag vagy a BÉK-et, vagy pedig a házasságot választják. A megfelelő hasonlat (és Bragyova érvére a válasz) tehát inkább így hangozna: 'El kell döntenünk, hogy a kertben rendelkezésre álló helyre körtefát vagy inkább őszibarackfát ültetünk-e.' A Bragyova által idézett német határozat is arra alapozott, hogy a két intézmény nem lehet egymás konkurense, hiszen a német bejegyzett élettársi kapcsolat csak azonos nemű párok számára állt volna nyitva. A német határozat tehát valójában éppen az AB többségi álláspontjának felel meg (ami önmagában persze nem lenne döntő érv a többségi álláspont mellett, de ellenérvként azzal szemben nem lehet idézni).¹¹

Ad (K1-IV). Igaza van Bragyovának abban, hogy (a tartalmi közelség ellenére) jogilag (formálisan) különböztő a két rezsím. Ez azonban nem érv az álláspontja mellett. A többségi álláspont ugyanis arra alapozott, hogy jogilag (formailag) két külön intézményről van szó, amelyek azonban tartalmilag azonosak, ezért a gyakorlatban (különemű párok esetében) egymás konkurensei lesznek (és ez ráadásul jogbizonytalanságot is eredményez). A többségi vélemény által említett egyes különbségek elemzésébe nem bocsátkozott Bragyova, a különbséget csak állítja, de nem támasztja alá, és átcsúsztatja a kérdést a két rezsím *formai* elkülönültségébe (ami nem is volt vitás).

Ad (K1-V). Végül azt mondja, hogy a BH 1984. 225 mintájára itt is megoldotta volna a bírói gyakorlat a „megfelelő” alkalmazást, tehát nem forgott veszélyben a jogbiztonság [Alkotmány 2. § (1) bekezdés]. Az idézett BH azonban más jellegű volt: (a) egyrésztől nem valamely szabály „megfelelő” alkalmazásáról volt szó, hanem egy szabálynak egy világos másik esettípusra való *ugyanolyan* alkalmazásáról, (b) az alkalmazandó szabály pedig egy konkrét szabály volt, és nem a jogrend minden vonatkozó előírása.

5. Az eset jelentősége

Az eset komoly visszhangot váltott ki a sajtóban. Egyesek odáig mentek, hogy az határozatot homofóbnak minősítették.¹² Véltetően maga az AB is tartott az ilyen jellegű vádaktól, ezért szögezte le a rendelkező rész első pontjában, hogy a BÉK homoszexuális párok számára lehetséges. Az

¹¹ Magyarul röviden összegzi a német hat.-ot TOLDI Judit: „Az élettársi kapcsolat alkotmányjogi szempontból a magyar és német jogban” in NAGY Marianna (szerk.): *Jogi tanulmányok 2005* (Budapest: ELTE ÁJK 2005) 299–320, kül. 318–319.

¹² Kevésbé radikálisan, mégis határozottan elutasítja a döntés érvelését és eredményét is érdekes elemzésében HALMAI et al (7. l.). Az elutasítással (és annak indokaival) a következő okokból nem értünk egyet: (a) A szerzők érvelésük igen jelentős részében az AB-nak a családfogalomra vonatkozó joggyakorlatát kritizálják (többnyire egyébként teljes joggal), amely fogalom azonban csak *obiter dicta* kerül elő az AB-nak ebben az érvelésében (hiszen az AB a házasság különleges védelmét nem a családdal való összefonódásból, hanem szimplán a 15. §-beli kifejezett házasságvédelemből vezette le, amely a szerzők által egyébként ugyancsak helyesen számonkért 70/A. §-hoz képest *lex specialis*, tehát elsődlegesen alkalmazandó), ezért álláspontunk szerint a családfogalomra vonatkozó AB-gyakorlat a jelen hat. kritizálására nem használható. (b) Szemére vetik továbbá az AB-nak, hogy az nem vette figyelembe kellőképpen a strasbourgi joggyakorlatot. Az általuk idézett esetek túlnyomó része azonban homoszexuális és transzszexuális párok együttélésére vonatkozik, ezért heteroszexuális élettársi párkapcsolatok jogi elismerésére nehezen alkalmazhatók. (A fent említett Emonet-eset [7. l.] az egyetlen valóban releváns ügy, még ha meg is különböztethető a BÉK problematikájától.) (c) A szerzők továbbá az AB jogi érvelése mögötti pártpolitikai és egyházi mozgatórugók feltárására törekednek. Az ilyen jellegű vizsgálat azonban véleményünk szerint nehezen értelmezhető egy jogász esetelemzés keretei között, hiszen az alkotmányjogi diskurzus egyik fontos funkciója éppen az, hogy az *aktuális* ideológiai-politikai küzdelmeket technicizált jogász nyelvre lefordítva megszelídítse a konfliktusokat: ugyanis megengedi, hogy az érzelmeket kevésbé felkavaró módon vitatkozzunk. Az a szöveg, amely csak az „intézményvédelem”, az „államcél” vagy az „alapjog-korlátozás arányossága” alkotmányjogi szakkifejezésekkel operál, vélhetően kevesebb érzelmi reakciót vált ki, mint az, amelyik a nem alkotmányjogi „katolikus családmódel”, „homofób” vagy „KDNP” terminust is tartalmazza -- még ha ugyanarról a témáról és végeredményben ugyanazzal a jogi konklúzióval szól is. Az ilyen jellegű leleplezések ezért (függetlenül attól, hogy történetesen igazak-e vagy sem) rombolják az alkotmányjogi diskurzus szelídítő-integratív funkcióját, és ezért szerintünk a kérdésnek már a felvetése sem szerencsés egy alkotmányjogi (tehát nem közéleti-publicisztikai) elemzésben. Ezért tekintünk el a kérdéses ideológiai-politikai felvetéseik konkrét értékelésétől. Az érzelmi-ideológiai kérdéseknek az alkotmányjogi vitákba való beengedése ugyanis azt eredményezné, hogy a magyarországi közéleti vitákhoz hasonlóan, -- amikor mindig csak azoknak írunk, akik úgyis egyetértenek velünk -- az alkotmányjogi diskurzus is szétfőrdene. Érzékeny kérdésekről átfogó és érdemi (azaz az egyet nem értőkkel folytatott) alkotmányjogi vitát csakis olyan technicizált nyelven lehet folytatni, mint amelyet ez az írás próbál követni.

indokolásban azonban az is szerepel, hogy ez nemcsak lehetséges, de alkotmányjogilag kívánatos is. Ezért az e tárgyban meglévő alkotmányellenes jogalkotási mulasztás kimondásával (a rendelkező részben) és ennek megfelelő kommunikálásával előzhetők volna meg az egyébként várható reakciókat. A döntés és indokolása összességében azonban jogilag elfogadható, a kisebb problémákról fent szoltunk.

A történet vélhetően nem ér itt véget, hiszen a törvényhozó újabb szövegváltozatot fogadott el (2009. évi XXIX. törvény a bejegyzett élettársi kapcsolatáról, az ezzel összefüggő, valamint az élettársi viszony igazolásának megkönnyítéséhez szükséges egyes törvények módosításáról), amely valószínűleg ismét az AB elé fog kerülni, s ezúttal meg kell majd válaszolni az eddig megkerült alkotmányossági aggályokat is (különösen a gyermekek jogai tekintetében). Érdeklődéssel várjuk tehát a folytatást.

Jakab András
tudományos munkatárs
Centro de Estudios Políticos y Constitucionales (CEPC), Madrid
jakabandr@googlemail.com

Megjegyzés [JA24]: 1. név (a „Dr.” nélkül, ami úgylis mindenkinek van a szakmában), 2. pozíció/státus (magyarul – akkor is, ha az illető külföldön dolgozik), 3. intézmény, 4. e-mail cím
Tudományos fokozatokat, rangokat, tagságokat és címeket nem tüntetünk fel.